

Quisling hadde edle motiver

Av P. O. Storlid

Noen refleksjoner over Quislings opptreden 9. april, i tilknytning til ANTON OLSTADS udmerkede innlegg i Folk og Land 1/87: I hovedsak kan spørsmålet sees enten fra et juridisk eller fra et moralsk synspunkt. Avhengig av hvilket man velger, vil man kunne nå frem til meget forskjellige konklusjoner, ikke nødvendigvis bare til de to som skal skisseres her. Men de øvrige vil antagelig i det vesentlige bare bli varianter av disse:

Velger man det første utgangspunkt, vil man umiddelbart måtte si at det ikke tilligger noen borger å «avsette» konstitusjonelle myndigheter og selv ta deres plass, og aller minst når fremmed stridsmakt står i landet. Det er statskupp. Derimot ikke nødvendigvis forræderi, som uttrykkelig forutsetter en forrædersk hensikt. Ingen lovgivning godtar statskupp, men ettermæle og historie kan gjøre det. Historisk sett er så godt som alle

gjeldende konstitusjoner «ulovlige» i henhold til den som var før. Ut fra dengang rådende rettsforhold kan forstått forsøket på å etablere full norsk selvstendighet i 1814 sees på nettopp som statskupp. Oftest vil bedømmelsen bero på om det var vellykket eller ikke. Quisling var ikke det. Dertil kommer, og særlig i politikk, at man gjerne selv vil bedømmes ut fra virkelige eller foregitte hensikter, og bedømmer andre

ut fra resultatene, når disse ikke var gode. «Rettsoppgjøret»s menn hadde det lett. Allerede spørsmålet om det uten Quisling 1940–1945 kunne vært like galt eller kanskje enda mye verre, var farlig kjette-

Fra en moralsk synsvinkel blir spørsmålet – og kanskje svaret – et annet. Her er motivet avgjørende. At Quisling med sin fortid skulle ha hatt annet enn gode motiver, er hverken innlysende eller sannsynlig. Hverken i hans fortid eller i hans karakter er det noe som gjør det rimelig å tillegge ham slike. Tvert imot. Er det da ikke rimelig å anta at de var edle? Det er tankevekkende idag å se tilbake på hvorledes general de Gaulle i sine erindringer for snart 40 år

siden fullt ut tilkjente sine verste fiender på Vichy-siden edle motiver. Forklaringen er innlysende: de Gaulle hadde selv ikke snev av skyld i sitt lands misère, og kunne i kraft av sin egen innsats være romslig. Her var situasjonen annerledes. De Gaulle var stor, som hans verk var det. Hva som var her, vet vi.

Står man da altså i tilfellet Quisling overfor en mann hvis motiver nok var gode, men hvis situasjonsbedømmelse var grunnleggende gal? Så enkelt er det ikke. Nettopp her er det at spørsmålet for alvor floker seg til: gamle Hoff i «Farmand» sa engang at «det farligste ved Quisling var at han hadde rett!». Og Hoff tok ikke feil i det. Lenge før andre i (Forts. s. 6)

Var Nygaardsvold-regjeringen lovlig?

Av David Strømme

En kort bemerkning til oberst-løytnant Anton Olstads innlegg i «Folk og Land» nr. 1 d.å.

Kan være enig i mye av det han her mener, men vil gjøre oppmerksom på, at selve lovligheten av Nygaardsvold-regjeringen vel var noe tvilsom.

Høsten 1939 skulle det ha blitt stortingsvalg, men i strid med Grunnloven forlenget det da sittende Storting sin egen funksjonstid.

Med dette må en ha rimelig grunn til å tvile på lovligheten av den norske regjering, både i 1940, og ikke minst senere!

6320 Isfjorden i februar.

HVA SKJER NÅR ET LAND BLIR OKKUPERT?

Av John Sand

Nå avdøde forlagsdirektør Henrik Groth sa ved en anledning at Norge gjennom tidene er blitt rammet av tre alvorlige ulykker: Svartedauen, Ivar Aasen og den tyske okkupasjon. Selv om man ikke deler Groths oppfatning, vil vel de fleste være enige i at det å få sitt land okkupert av en fremmed makt er en ytterst alvorlig sak.

Vi skal nedenfor se på noen av de viktigste følger av okkupasjon. For det første får den fordrevne statsmakt sin myndighet suspendert så lenge dens territorium er besatt. Om dette spørsmål uttaler professor dr. Helmut Ridder i Strupp-Schlochauer - Wörterbuch des Völkerrechts: «Når et område faktisk befinner seg i okkupantens makt, får den okkuperte stat sin totale høyhetsrett suspendert. Ifølge herskende lærde utøver okkupanten sin egen statsmyndighet over det okkuperte området.» Dette korresponderer med professor dr. Alfons Waltzog i «Rech der Landkriegführung» s. 77: «Alle rettigheter og plikter som følger av statssuvereniteten blir fra nå av ivaretatt av besettelsesmakten. Hans makt er følgelig altomfattende». Tilsvarende anfører professor dr. juris Carl Aug.

Fleischer i «Hovedpunkter i folkeretten» side 181: «Det alminnelige synspunkt i folkeretten er at okkupasjonsmakten anerkjennes som den faktiske innehaver av statsmyndigheten i området. Okkupasjonsmakten skal derfor utøve de tiltak som er nødvendige fordi de ordinære myndigheter er satt ut av spillet.»

Nygaardsvold-regjeringen ikke i forfatningsmessig funksjon

Om fordrevne fyrstehus i sin alminnelighet uttaler professor Johs. Andenæs i «Statsforfatningen i Norge» s. 16 at de fører en skyggetilværelse, utenfor det levende statsliv. I tilknytning til professor Fleischers uttalelse om at de ordinære myndigheter er satt ut av spill under okkupasjonen, kan det ha sin interesse å konstatere at aktor i Quisling-saken, H.r.advokat Annæus Schjødt, faktisk innrømmet at regjeringen Nygaardsvold i okku-

pasjonstiden ikke var i forfatningsmessig funksjon. «Det riktige syn på situasjonen fra sommeren 1940 må være at vår konstitusjon var satt ut av funksjon på grunn av okkupasjonen – den kunne simpelthen ikke virket etter sine bestemmelser og forutsetninger», skriver Schjødt i «Riksrådsforhandlingene i 1940» s. 64. Jfr. også general Fleischers brev av 4. juni 1940 til Kongen. I brevet heter det bl.a.: «Divisjonen advarer mot at den lovlige regjering forlater landet. Den lovlige norske stat har dermed opphørt å eksistere».

Tap av myndighet

Foran har vi sett at den okkuperte stats organer får sin myndighet suspendert så lenge dens territorium er okkupert. Hva innebærer så dette?

Jo, ifølge professorene Oppenheim og Lauterpacht i det store folkerettslige verk Oppenheim: «International Law»

§ 74 er det kun helt suverene stater som i henhold til internasjonal lov er legalt kvalifisert til å være krigførende (to become belligerents). Og Oppenheim tilføyer: «Half and part sovereign States are not legally qualified to become belligerents». – Nå hadde som kjent regjeringen Nygaardsvold i statsråd 7. juni 1940 slått fast at det ville være håpløst for Norge å fortsette krigen. Men selv om den hadde erklært det motsatte, d.v.s. besluttet å fortsette krigen, så ville Nygaardsvold-regjeringen i eksil ifølge Oppenheim ikke ha vært «legally qualified» til å føre noen krig etter at dens suverenitet var blitt suspendert på grunn av okkupasjon.

Haag-konvensjonen sier:

Ifølge Haag-konvensjonens art. 43 går den lovmessige makt over på okkupanten. Det heter videre i samme artikkel at okkupanten skal re-

spektere de lover som gjelder i landet, «medmindre der foreligger absolutte forhindringer derfor». Professor dr. Alfred Verdross uttaler i «Völkerrecht» side 302 at «dette hindrer ikke okkupanten i å gi nye lover når situasjonen krever det». Om samme spørsmål skriver dr. Waltzog i forannevnte verk side 78: «Tvingende hindringer for å bibeholde landets lover foreligger når troppen ikke er tilstrekkelig sikret. Til sikring av troppen er en lovendring påbudt». Og Waltzog uttaler videre på side 79: «Dersom straffetruelsen er utilstrekkelig kan de befalhavende skjerpe dem. Dette er alt sammen folkerettslig tillatt».

Gjeldende lover settes ut av kraft

På det okkuperte område kan okkupanten også erklære unntakstilstand, se her Ole T. Røed i «Fra krigens folkerett» side 66-67: «Ved en slik unntakstilstand kan alle gjeldende lover settes ut av kraft, og all sivil myndighet bringes til opphør. I stedet utøver den militære øverstkommanderende arbitrært både den lovgivende, utøvende og dømmende myndighet». En skal fortikke (Forts. s. 6)